

INDSATS OVERFOR STORRYGERE

Indhold

Indledning	3
Storrygere som målgruppe	3
Arbejdspladsen som udgangspunkt for indsatser	4
Organisering og forankring	4
Det centrale niveau	5
<i>Bornholms Amt: storrygere på arbejdspladsen</i>	6
<i>Københavns Kommune: ufaglærte som målgruppe</i>	8
<i>Nordjyllands Amt: tilbud til amtets rygere</i>	10
<i>Ringkjøbing Amt: rygeafvænningsprojekt for storrygere på arbejdspladser</i>	12
<i>Roskilde Amt: sundhed på arbejdspladsen – fokus på storrygere</i>	14
<i>Storstrøms Amt: storrygere på arbejdspladsen</i>	16
<i>Sønderjyllands Amt: intervention overfor storrygere blandt personalet på sygehusene i amtet</i>	18
<i>Århus Amt: storrygere udenfor arbejdsmarkedet</i>	20

Indsats overfor storrygere

Sundhedsstyrelsen 2003

Grafisk tilrettelæggelse og fotos:

Michala Clante Bendixen, www.bendixen.nu

1. udgave 2003, netpublikation

ISBN 87-91437-03-2

Indsats overfor storrygere – en status

Indledning

På baggrund af en bevilling fra Sundhedsministeriet igangsatte det tidligere Tobaksskaderåd i 2000 en indsats overfor storrygere. Målsætningen med indsatsen var at nedbringe andelen af storcigaretrygere ved hjælp af interventioner på landets arbejdspladser. Ved Tobaksskaderådets nedlæggelse blev opgaven videreført af Sundhedsstyrelsen.

Et af hovedelementerne i indsatsen var en projektpulje, hvor bl.a. amterne kunne søge støtte til en række modelprojekter henvendt til storrygere på virksomhederne. Der blev gennemført projekter i otte amter: Sønderjyllands Amt, Storstrøms Amt, Bornholms Amt, Ringkøbing Amt, Roskilde Amt, Århus Amt, Nordjyllands Amt og Københavns Kommune.

Storrygerindsatsen blev udviklet i et tæt samarbejde med relevante nøglepersoner på det lægefaglige og kommunikationsfaglige område samt på det strukturelle område med henblik på at inddrage erfaringer i forhold til implementeringen af projekterne i amterne. Referencegrupperne bestod af: Overlæge dr. med. Poul Ebbe Nielsen, forskningsleder cand. psyk. Vilhelm Borg, psykolog dr. phil. Karl Olov Fagerström, læge dr. med. Eva Prescott, overlæge dr. med. Phillip Tønnesen, dr. med. Merete Osler samt konsulent cand. comm. Lucette Meillier og praktiserende læge Peter Mortensen fra PLO, embedslæge Søren Klebak fra Københavns Amt, forebyggelseskonsulent Helle Kersting fra Ribe Amt, afdelingsleder Bjarne Rasmussen fra Københavns Kommune samt projektleder Kurt Æble Madsen fra Sønderjyllands Amt. Desuden deltog Jørgen Falk og Stine Flod Olsen fra Tobaksskaderådets sekretariat.

En storryger defineres som en, der ryger mindst 15 cigaretter dagligt.

Efter projekternes afslutning blev der afholdt et seminar med det sigte at få en status på projekterne samt at få drøftet og opsamlet de erfaringer, der er høstet undervejs. Seminaret blev planlagt i samarbejde med Nationalt Center for Sundhedsfremme på Arbejdspladsen.

I det følgende præsenteres først den række anbefalinger, som blev formuleret på det afsluttende seminar på baggrund af erfaringerne fra storrygerprojekterne. Dernæst præsenteres en status på de projekter, der er gennemført i amterne med afsæt i storrygerpuljen, herunder projekternes målsætninger, strategier, succeskriterier, opfyldelsesgrad mv. Med denne afmelding håber vi at kunne medvirke til at inspirere ved andre lignende indsatser.

Storrygere som målgruppe

Et af de temaer, der blev diskuteret på seminaret, var storrygere som en særlig målgruppe. De valgte henvendelsesformer og metoder til at nå denne målgruppe blev drøftet. Barrierer i forhold til at nå målgruppen blev identificeret og alliancer, der kan være fremmende for processen, blev udpeget. Følgende anbefalinger og barrierer blev fremhævet:

Anbefalinger

- Der skal ikke skelnes mellem rygere og storrygere. Der skal i stedet fokuseres på brancher, hvor der er mange rygere, f.eks. produktionsvirksomheder.
- Rygerne skal mødes der, hvor de befinder sig i deres dagligdag. Derfor er arbejdspladsen et vigtigt sted at tage fat.

- Der kan med fordel anvendes dialogværktøjer, som giver “face to face” situationer, f.eks. kuliltemålinger og individuelle sundhedssamtaler m.fl.
- Den brede tilgang, hvor andre livsstilsområder, som kost og fysisk aktivitet inddrages er hensigtsmæssig – ikke mindst, når man skal nå gruppen af ufaglærte eller socialt udsatte storrygere. Rygning kan i forhold til denne målgruppe blive for snæver. Også temaer som arbejdspladsens ansvar samt arbejdsmiljøet i øvrigt kan med fordel inddrages.
- Indsatsen skal ske på rygernes egne præmisser og derfor er medarbejderinvolvering vigtig – medarbejderne skal selv være med til at sætte dagsordenen, det giver et større engagement og dermed større mulighed for at indsatsen lykkes.
- I en indsats for at bevæge sig hen i mod færre rygere og mindre røg på arbejdspladsen er det vigtigt, at benytte rygepolitik som metode i indsatsen. På en arbejdsplads er man vant til at have nogle fælles spilleregler og derfor er det oplagt at bruge rygepolitik som udgangspunkt.
- De redskaber, der skal anvendes er, udover rygepolitik – konsulenttilbud, informationsmateriale, sundhed, rådgivning, kurser og rygeprofil.
- Indsatsen skal bæres af markedsføring, motivation af ledelse og ansatte samt informationsmøder.
- Det er vigtigt med ledelsesopbakning – klar kommunikation og opbakning fra ledelsen, bl.a. i form af afsættelse af tid til at medarbejderne kan deltage i arbejdstiden.

Barrierer

- Mange i målgruppen er ressourcesvage og har måske andre – og for målgruppen mere relevante problemer end rygning.
- Kulturen på arbejdspladsen kan være hæmmende for indsatsen.
- Manglende motivation hos ledelsen eller beslutningstagere.

Arbejdspladsen som udgangspunkt for indsatser

Arbejdspladsen som setting for indsatser var udgangspunktet for det andet tema, der blev diskuteret. Forskellige metoder til organisering af indsatser i dette miljø blev drøftet. Hvilke fordele og ulemper er der forbundet med at lave indsatser på arbejdspladsen og hvad har været henholdsvis fremmende og hæmmende for indsatsen? Følgende anbefalinger og barrierer blev fremhævet.

Anbefalinger

- Arbejdspladsen er et godt forum at lave indsatser overfor rygning i, bl.a. pga. det sociale netværk der eksisterer her og den mulighed for støtte, der ligger i det.

- Det er vigtigt at indgå en kontrakt med arbejdspladsen. Kontrakten er et godt redskab til at få klarhed over forventninger og rollefordeling mellem parterne.

Barrierer

- Indsatsen kræver mange ressourcer fra amtets side at gennemføre, særligt aktiviteter vedr. rygepolitik.
- Forankringen i virksomheden kan være svær, ledelsen kan være svære at motivere til at trække læsset, derfor er kontrakten vigtig som redskab.

Organisering og forankring

Et andet omdrejningspunkt for diskussionerne var metoder til organisering og forankring af indsatsen i amtet, herunder den amtslige forvaltning. Hvilke muligheder er der for at fremme forankringen? Følgende anbefalinger blev fremhævet. Der blev ikke peget på særlige barrierer.

Anbefalinger

- Statslige puljer virker forankringsfremmende.
- Nationale centre, der kan fungere som støttefunktion med hensyn til koordinering, udbredelse af viden, metoder, netværk mv.

- Medfinansiering fra de involverede projektparters side.
- Brugerbetaling kan være medvirkende til at fremme ejerskabsfølelsen for den enkelte slutbruger.
- Forskning i gode, økonomiske argumenter, der kan understøtte en politisk prioritering.
- Lovgivning

Alliancepartnere

Fagforeninger

Virksomheder

Amter – f.eks. omkring evaluering

BST

Kommuner – i forhold til f.eks.

kontanthjælpsmodtagere

Arbejdstilsynet

Apoteker

Sygehuse

Praktiserende læger

Universiteter/forskningsinstitutioner

Uddannelsesinstitutioner

Det centrale niveau

Under denne overskrift blev det diskuteret, hvordan det centrale niveau kan bidrage til indsatsen på det regionale niveau. Hvilke behov har det regionale niveau? Der blev ikke afmeldt nogle særlige barrierer.

Anbefalinger

- Det centrale niveau stiller igangsættende puljer til rådighed for det regionale niveau.
- Det centrale niveau bidrager med udvikling af strategier, koncepter og materialer – f.eks. forslag, manualer, idékataloger.
- Varetager koordinering af indsatser – fungerer som rådgivnings- og støttefunktion.
- Opsamling og formidling af viden og erfaring – f.eks. i form af rapporter og webinformation.

Bornholms Amt: storrygere på arbejdspladsen

Stopraten i fiskeindustrien var på 50 pct. efter et år, men fagforeningerne var mod forventning ikke interesserede i et samarbejde med amtet angående reducere af storrygere. Projektperioden var sat til tre år, men blev kun på et år og tre måneder i 2000-2001.

Formål

At reducere antallet af storrygere på bornholmske arbejdspladser ved i samarbejde med virksomhedernes ledelse, samarbejdsudvalg og gerne støttet aktivt af fagforeningerne at få etableret rammer for rygestopkurser, rådgivning til rygereduktion samt indførelse af rygepolitikker.

Målgruppe

De arbejdspladser, som i første omgang blev kontaktet, var dem, hvor man på forhånd havde en formodning om, at der er mange rygere, nemlig Bornholmstrafikken, Sygehuset, Slagteriet, Fiskeindustrierne, de større fremstillingsvirksomheder og de lokale nyhedsformidlere, men tilbudet var til alle interesserede arbejdspladser.

Fagforeningerne skulle have en helt særlig rolle som en slags katalysatorer. De blev allerede fra starten inviteret til et formelt samarbejde.

Endvidere indgik de amtslige og kommunale virksomheder/institutioner, og var at betragte som de samarbejdspartnere, der på længere sigt skulle være med til at forankre tilbud og politikker især inden for sundheds-, og skolevæsenet.

Overordnet strategi

Amtets første delprojekt vedrørende forebyggelse af tobaksrelaterede sygdomme var uddannelse af rygestopinstruktører.

Andet delprojekt var egentlige rygestopkurser, hvor lokalområderne blev valgt som forebyggelsesarenaer. Målgruppen gravide blev prioriteret i dette delprojekt.

Tredje delprojekt var målrettet storrygere på arbejdspladsen.

Det er amtets mål over en ti-årig periode at få etableret selv bærende, driftsorienterede tilbud på tobaksområdet, som bliver forankret i de forskellige forebyggelsesmiljøer, lokalsamfundene, arbejdspladserne, skolerne, sundhedsvæsenet og målrettet særlige risikogrupper, børn og unge, samt befolkningen generelt. Endvidere vil amtet sætte rygepolitikken på dagsordenen i såvel offentlige som private virksomheder.

Setting

Arbejdspladser, fagforeninger og uddannelsesinstitutioner.

Målsætninger

Succesmålene for en tre-årig projektperiode:

- Mindst 250 storrygere skal have været på rygestopkurser (ca. otte kurser pr. år).
- Mindst 250 storrygere skal have deltaget i lynkursus om rygestop.
- Mindst 60 arbejdspladser skal være tilbudt støtte til formulering af og indføring i rygepolitik.
- Samtlige lokale fagforeninger deltager aktivt i markedsføringen af det røgfri budskab.
- 30 nye rygestopinstruktører fra offentlige og private virksomheder.

Projektets faser

Projektet løb fra 2000–2001 og indbefattede samarbejde med sygehuset, praktiserende læger og den primære sundhedstjeneste.

- Gennemførelse af rygestopkurser.
- Kortlægning af arbejdspladseres rygeprofil.
- Lynkurser i rygestop.
- Rygepolitik.
- Uddannelse af rygestopinstruktører.

Samarbejdspartnere

Alle involverede blev opfattet som samarbejdspartner.

Finansiering:

	Storrygerpuljen	Bornholms Amt
År 2000	11.370 kr.	5.000 kr.
År 2001	90.202 kr.	30.000 kr.

Målopfylde

Succesmålene for storrygerkurser er blevet opfyldt ca. 50 pct., hvilket svarer til, at projektet kun kørte i knap halvdelen af den estimerede projektperiode. Ca. 30 pct. af lynstopkurserne er blevet opfyldt for halvdelen af perioden. Det var været meget vanskeligt at få de private virksomheder med.

Stopprocenten ser ud til at ligge mellem 30 og 50 pct. efter et år. Indsatsen har været medvirkende til implementering af rygestoppolitikker i børneinstitutioner og på arbejdspladser. Målet vedrørende uddannelse af rygestopinstruktører er kun delvist opfyldt. Det har været meget svært at få virksomhederne med.

Projektets forankring

Projektet bliver forankret i det kommende rygestopcenter. Men det vil blive vanskeligt at fortsætte den hidtidige finansieringsmodel med gratis kurser, 200 kr i støtte til substitution og to instruktører på kurser med mere end 121 deltagere.

Erfaringer

Bornholms Amt er med sine 44.000 indbyggere den mindste region. Ca. 40 pct. af befolkningen eller 17.600 personer er rygere.

»Vi har forsøgt at nå vores målgruppe ved at bruge pressen og den lokale radio meget. Indbydelse til pressemøde sendte vi af sted i god tid til de rigtige personer. Det blev i alt til 30 invitationer, og vi fik én tilbagemelding. Vi sendte så en pressemeddelelse ud om, at mødet var blevet aflyst, hvilket fik pressen til at spørge: "hvorfor nu det?" Det gav anled-

ning til en interessant dialog. Fagforeningerne, som vi fra start tog kontakt til ud fra den opfattelse, at de var helt centrale og kunne fungere som katalysatorer for arbejdet, viste sig at være en sej hest at trække af stalden. Vi måtte se i øjnene, at vi ikke fik fagforeningerne som støttende partner i projektet,« siger forebyggelseskonsulent Dorte Fink fra Bornholms Amt.

Til gengæld fik man et samarbejde med Skolen for Social- og Sundhedsmedhjælpere, som satte tobak på skemaet ud fra den betragtning, at eleverne uddanner sig til at være en del af sundhedsvæsenet og at de skal kunne hjælpe patienterne også med hensyn til rygestop. Efterfølgende blev der gennemført et lynkursus i rygestop og en mundtlig evaluering. Indsatsen gav ingen tilmeldinger til rygestopkurser, men havde sået de første frø og startet motivationen.

»Indsatsen i fiskeindustrien gav succes, efter et år var stopraten på 50 pct. Vi lavede ikke en egentlig kontrakt med virksomhederne, men fandt ud af at samarbejde uden. Vores markedsføring rettede sig primært mod store virksomheder, men da vi fik resultater fra fiskeindustrien, blev de brugt i breve over for mindre virksomheder.«

Med hensyn til forankringen er det erfaringen på Bornholm, at ressourcer afgør, hvor stærk forankringen bliver efter selve projektperioden. I Bornholms Amt er økonomien ikke stærk nok til at videreføre så store projekter, dog vil der blive etableret et rygestopcenter på sygehuset.

»I projektperioden har rygestoptilbuddene været gratis med 200 kr. i støtte til substitution, og stort set alle virksomheder har yderligere forlænget tilskuddet til substitution, men jeg har spekuleret på, om det var for dyrt. Med de lave procentdele vi har haft fat i, kan man måske diskutere metodevalget.«

Københavns Kommune: ufaglærte som målgruppe

Ufaglærte var målgruppen for Københavns Kommunes storrygerindsats, som foregik på arbejdspladsen. I dag er projektmedarbejderen fastansat for fortsat at kunne varetage tobaksområdet i forhold til arbejdspladser. Projektperioden løb fra 1. jan. 2000 – 31. dec. 2000, og blev forlænget med yderligere en støtteperiode til 31. dec. 2001.

Formål

At bidrage til at nedbringe antallet af storrygere på arbejdspladsen – primært blandt de ufaglærte grupper ved enten at reducere forbruget eller helt at holde op med at ryge.

Målgruppe

Ansatte på arbejdspladser beliggende i Københavns Kommune og særligt de ufaglærte.

Overordnet strategi

- Særskilt markedsføring af tobaksområdet over for arbejdspladserne – skriftligt, telefonisk og personligt til ledelse, SU og SIU.
- Fælles markedsføring med Center for sunde Arbejdspladser og øvrige sundhedsfremmetilbud.
- Erfaringer med at nå målgruppen ufaglærte via udviklingsprojekter, CSA deltager i.
- Kontakt til pressen.
- Udveksling af erfaring med andre amter i Danmark med lignende projekter.
- Følgegruppe bestående af arbejdsmarkedets parter og BST, der skal fungere som døråbnere til arbejdspladser.

Setting

Arbejdspladser – såvel private som offentlige beliggende i Københavns Kommune.

Målsætninger

- Via en intensiv og integreret markedsføring at få private og offentlige arbejdspladser til at tilbyde hjælp til rygestop eller rygereduktion samt at få private arbejdspladser til at indføre rygepolitik.
- At få erfaringer med effektive metoder til rygeafvænning og rygereduktion af storrygere på arbejdspladserne

- At en sundhedsfremmende indsats i forhold til rygning bliver et væsentligt arbejdsfelt på de københavnske arbejdspladser blandt andet udmonteret i tilbud om hjælp til rygestop eller rygereduktion samt indførelse af rygepolitik.
- At få praktiserende læger m.fl. til at tale med og vejlede storrygere om rygestop/rygereduktion og at henvise rygerne til Center for Rygeafvænning eller oplyse om tilbuddene på arbejdspladserne.
- At inddrage de faglige organisationer som repræsenterer de ufaglærte medarbejdergrupper i forbindelse med arbejdet med at udligne uligheden i sundheden.

Projektets faser

- Informationsfase (udvikling af informations- og salgsmateriale)
- Handlingsfase (direct mailing, afholdelse af arrangement)
- Aktivitetsfase (afholdelse af rygestopkurser, foredrag, boder m.m.)
- Forankringsfase (tobakskonsulent fastansat, aktiviteter er del af CSA's faste tilbud)

Samarbejdspartnere

Primært Tobaksskaderådet, freelance rygestopinstruktører samt Center for Rygeafvænning.

Finansiering

2000: Bruttoudgift: 388.000 kr.
fordelt på:

Sundhedsforvaltningen i Københavns

Kommune: 61.200 kr.

Storrygerpuljen: 250.000 kr.

Deltagerbetaling (arbejdspladser): 76.800 kr.

2001: Bruttoudgift: 397.000 kr.
fordelt på:

Sundhedsforvaltningen i Københavns

Kommune: 109.000 kr.

Storrygerpuljen: 150.000 kr.

Deltagerbetaling (arbejdspladser): 138.000 kr.

Målopfylde

Projektet har i alt involveret ca. 2000 personer i større eller mindre grad:

År 2000: 380 personer har deltaget i rygestopgrupper, 350 personer er nået via foredrag om rygning og rygestop samt større arrangement.

Tre arbejdspladser har fået hjælp til justering af rygepolitik.

År 2001: 300 personer har deltaget i rygestopkurser. 30 øvrige aktiviteter er gennemført med 5-50 deltagere pr. aktivitet.

Projektets forankring

Projektmedarbejderen er fastansat i Københavns Kommune til bl.a. at varetage tobaksområdet i forhold til arbejdspladser. I kraft af national aftale med Sundhedsministeriet udvikles konsulenttydelse på rygepolitikområdet.

Erfaringer

»Vi valgte først at få erfaringer med de personer og arbejdspladser, der var nemmest at få i tale,« siger projektkoordinator Charlotte Herbert. »Vi udvalgte nogle brancher og sendte et brev stilet til formand og næstformand i samarbejdsudvalget med efterfølgende opringning. Desuden fik alle kommunalt ansatte en lille slip tilsendt med lønsedlen, der gjorde opmærksom på de muligheder, der er for hjælp til rygestop for ansatte i Københavns Kommune. Sidstnævnte gav god respons, mens førstnævnte ikke umiddelbart gav det store afkast.«

Erfaringen har været, at resultaterne på virksomhederne er afhængige af personer.

»Man kan godt have at gøre med stærke virksomheder uden at få resultater ud af det, hvis personerne på virksomheden ikke går ind for projektet.

Også med hensyn til direct mailing og opringning er det altafgørende, hvilke holdninger til rygning den person, man taler med, har. Er personen ikke interesseret i at gøre noget ved røg og rygning på arbejdspladsen, kommer henvendelsen ikke videre.«

Ifølge Charlotte Herbert gennemførte Københavns Kommune udover directmail henvendelserne et hypnosearrangement med blandt andre Ali Hamann. Målet med arrangementet var at tiltrække de rygere, som gerne ville holde op med at ryge, men ikke gad bruge de store kræfter på det. Håbet var, at der ville være 600 deltagere, men der var 250, som til gengæld havde en forrygende aften, der også fik fin pressedækning.

Københavns Kommunes projekt har ifølge Charlotte Herbert i særlig grad sat fokus på ufaglærte arbejdere.

»De ufaglærte fik vi først og fremmest fat i via de projekter om sundhedsfremme på arbejdspladsen vi deltog i. Blandt andet havde vi stor succes med tre rygestophold på virksomheden Amagerforbrænding, her havde man ca. 60-65 rygestop efter et år.«

»Det er vores erfaring, at der er endnu uudnyttede muligheder for at fokusere på rygestop på arbejdspladserne. I Københavns Kommune kan vi tilbyde hjælp såvel indenfor rygestop som indenfor de øvrige livsstilsområder, og dermed bidrage til at fremdyrke det sociale ansvar på arbejdspladsen og i sidste ende øge trivslen og sundheden hos den enkelte.«

Storrygerprojektet er forankret efter de første to år, idet den projektansatte i dag er ansat i en fast stilling.

Københavns Kommunes anbefalinger går på at fokusere på en bred markedsføring kombineret med henvendelse til SIU og SU på udvalgte arbejdspladser. At fokusere mere på rygepolitik – det gælder især på private arbejdspladser. Og at integrere tobakstiltag med andre sundhedsfremmende tiltag på arbejdspladser – ikke mindst når det drejer sig om målgruppen ufaglærte.

Nordjyllands Amt: tilbud til amtets rygere

Storrygerprojektet har haft stor politisk opbakning og blev afsat til etablering af Center for Sunde Arbejdspladser i Nordjyllands Amt. Centret har siden oktober 2001 været en del af driften.

Projektperioden løb fra nov. 2000 – dec. 2001.

Formål

At tilbyde virksomheder hjælp til uddannelse af rygestopinstruktører, gennemførelse af rygestopkurser og udarbejdelse af rygepolitik.

Målgruppen

Oprindeligt var alle private virksomheder i Nordjyllands Amt med over 50 ansatte i målgruppen. På længere sigt var det intentionen, at samtlige virksomheder og institutioner i Nordjyllands Amt skulle være omfattet af tilbuddet, jævnfør Det 3. Sundhedspolitiske Handlingsprogram 2000-2008 i Nordjyllands Amt.

Overordnet strategi

Det 3. Sundhedspolitiske Handlingsprogram 2000-2008 i Nordjyllands Amt.

Målsætninger

Alle rygere i Nordjyllands Amt skal i år 2008 have umiddelbart adgang til et tilbud om rygestop/rygereduktion, ligesom der skal være skabt flest mulige røgfrie miljøer, så færrest muligt er påtvunget passiv rygning. Det gælder ligeledes på virksomhedsområdet.

I løbet af den ansøgte projektperiode er succesmålet:

- at alle på amtets ca. 550 private virksomheder med over 50 ansatte har modtaget informationsmateriale om rygestop/rygereduktion.
- at mellem 800-1000 rygere tager imod tilbud om rygestopkursus.
- at mindst 20 pct. af virksomhederne, dvs. 110, har formuleret en rygepolitik, der sikrer, at færrest mulige er påtvunget passiv rygning på deres arbejde samt understøtter rygenes mulighed for at fastholde et rygestop.

Setting

Private virksomheder i Nordjyllands Amt med over 50 ansatte.

Projektets faser

- Udarbejdelse af informationsmateriale om rygning, rygereduktion/rygestop.
- Udsendelse af tilbud om uddannelse af rygestopinstruktør(er) på virksomheden, tilbud om gennemførelse af rygestopkurser for de ansatte med internt uddannede rygestopinstruktører, tilbud om gennemførelse af rygestopkurser for de ansatte med eksterne rygestopinstruktører, samt tilbud om hjælp til udarbejdelse af rygepolitik ved ekstern konsulent, enten en af de kommunale sundhedskoordinatorer eller en fra Nordjyllands Amt.
- Telefonisk og personlig opfølgning på udsendelserne.
- Afholdelse af informationsmøder, rygestopkurser mv. på baggrund af respons på udsendelserne samt opfølgningen.

Samarbejdspartnere

Projektets centrale samarbejdspartnere var de kommunale sundhedskoordinatorer, som er tilknyttet amtet i forbindelse med sundhedsaftalerne. Derudover er sundhedskoordinatorerne på sygehusene en vigtig part i forhold til de ansatte på sygehusene. Sundhedskoordinatorerne samarbejder alle med amtet omkring bl.a. rygestopkurser og rygepolitikker. Dette samarbejde er en naturlig del af den generelle røgstrategi, som løbende bliver styrket og udbygget.

Finansiering

Storrygerpuljen har bidraget med 250.000 kr., mens den resterende del på 334.205 kr. er finansieret inden for rammen for sundhedsfremme og forebyggelse i amtet.

Målopfylde

Alle amtets 550 private virksomheder med over 50 ansatte har modtaget informationsmateriale. Derudover har alle med mellem 20-49 ansatte ligeledes modtaget informationsmateriale.

Ca. 650 rygere har gennemført et rygestopkursus i 2001, hvoraf de ca. 300 har været i Sund By regi. 77 pct. var storrygere, dvs. med et forbrug på over 15 cigaretter om dagen.

Ca. 30 virksomheder har revideret deres røgpolitik på baggrund af dette initiativ. Seks virksomheder har uddannet egne instruktører. Det vides ikke, hvor mange virksomheder, som har ændret politik af egen drift eller på baggrund af det udsendte materiale.

Projektets forankring

Projektet var oprindeligt forankret i Planlægnings- og Udviklingskontoret i Nordjyllands Amt. Projektet blev afsat til etablering af Center for Sunde Arbejdspladser i Nordjyllands Amt. Centret har siden oktober 2001 været en del af driften.

I dag varetages indsatsen af Center for Sunde Arbejdspladser med reference til Kontoret for Sygesikring og Sundhedsfremme.

Erfaringer

Amtet har tidligere lavet en arbejdsmarkedsindsats i syv virksomheder, og de erfaringer blev ifølge projektkoordinator Lars Oberländer fra Nordjyllands Amt taget med ind i projektbeskrivelsen for storrygerprojektet.

»Vi var, da vi skrev materialet for storrygerprojektet opmærksomme på, at vi ville lave tilbud, som var konkrete for at sikre, at medarbejdere og ledelse kunne tage stilling. Samtidig skulle muligheden for, at vi kunne lave ændringer undervejs stå åben. Internt har vi i denne forbindelse haft en diskussion om, hvorvidt man kan skelne mellem storrygere og smårygere, hvilket jeg ikke synes, man kan, men vi kom i gang, og der viste sig at være stor efterspørgsel både hvad angik røg, kost og motion.«

I forlængelse af projektperioden etablerede Nordjyllands Amt Center for Sunde Arbejdspladser. Projektet har politisk goodwill, så centret kom hurtigt op at køre.

»Vi ville ikke have lavet meget om, hvis vi, da projektet blev sat i gang, havde haft den viden, vi har i dag. Den individuelle rådgivning har vi ændret undervejs, således, at den foruden på sygehusene også skal tilbydes på virksomhederne. Overordnet skal det være ligegyldigt, om man står i centeret, på sygehuset, på apoteket eller hos den praktiserende læge, tilbuddet skal være der og prisen for et kursusforløb skal være den samme nemlig 200 kr. inklusive nikotinsubstitution for 200 kr., uanset om kurset er individuelt eller gruppebaseret. For os er det vigtigt, at der ikke skal være et skel mellem indsatserne på virksomheden og tilbuddene i resten af amtet. De skal være ens og forbundne, så man som borger i Nordjyllands Amt ved, hvor tilbuddene er og at de indbyrdes hænger sammen.«

Rygestopraten i amtet lå ifølge Lars Oberländer på omkring 37 pct. i projektperioden.

Ringkjøbing Amt: rygeafvænningsprojekt for storrygere på arbejdspladser

18 rygestopkurser på arbejdspladser og 24 rygestopkurser på apoteker. I Ringkjøbing gik 15 virksomheder (8.500) medarbejdere og knap halvdelen af amtets apoteker ind i et samarbejde om en rygestopindsats for storrygere. Projektperiode 1. marts 2001 – 28. feb. 2002.

Formål

At forebygge tobaksrelaterede kræftsygdomme dels ved at begrænse aktiv og passiv rygning på arbejdspladser i Ringkjøbing Amt, dels ved at give alle amtets borgere mulighed for at få støtte til rygeafvænnning på apotekerne.

Målgruppe

Arbejdspladsindsatsen: (stor)rygere og medarbejdere på et mindre antal store produktionsvirksomheder. Apoteksindsatsen: (stor)rygere blandt borgere.

Setting

Arbejdspladser (primært produktionsvirksomheder) og apoteker.

Overordnet strategi

Et mindre antal store virksomheder tilbydes røgprofil, røgpolitik, uddannelse af egen rygestopinstruktør, rygestopkurser, lynkurser i rygestop og andet – alt efter ønsker og behov hos ledelse og medarbejdere.

Alle amtets apoteker inviteres til at deltage i et samarbejde med amtet om at tilbyde borgere rygestopkurser. Deltagergebyr for hver borger er 100 kr.

Målsætninger

- At sætte fokus på aktiv og passiv rygning på arbejdspladser og dermed de skader og gener, der følger deraf, idet der tilbydes støtte til en begrænsning af aktiv og passiv rygning på arbejdspladserne.
- At samarbejde med et antal større arbejdspladser med henblik på at være frontløbere i en indsats mod tobaksskader blandt andet ved at hjælpe (stor)rygere til rygestop og rygereduktion.
- At afprøve et koncept med rygestopkurser via apoteker med henblik på at alle amtets borgere skal have adgang til et tilbud om støtte til rygeafvænnning.

Projektets faser

• Arbejdspladser

- Marts 2001: 48 større offentlige og private arbejdspladser informeres skriftligt om projektets tilbud og inviteres til et informationsmøde, som afholdes i april.
- Maj-august 2001: Projektkoordinator tiltræder 1. maj (samlet for apoteks- og arbejdspladsindsatsen: 0,4 årsværk). Personlig og telefonisk opfølgning på arbejdspladserne.
- Juni 2001-februar 2002: Arbejdspladsernes beslutningsproces samt gennemførelse af de enkelte forløb på arbejdspladserne.
- Feb. 2002: Evaluering ved ekstern evaluator.

• Apoteker

- April 2001: Amtets 15 apoteker inviteres til at deltage i projektet.
- Maj 2001: Projektkoordinator tiltræder 1. maj. Der gennemføres samarbejdsaftaler med seks apoteker og afholdes et rygestopinstruktørkursus.
- Juni 2001: Introduktionsmøde for apotekernes rygestopinstruktører.
- August 2001-februar 2002: Apotekerne udbyder rygestopkurser til borgerne og endnu et apotek slutter sig til.
- Feb. 2002: Evaluering ved ekstern evaluator.

Samarbejdspartnere

Apoteker, Apotekerforeningen, Ringkjøbing Amts Sundhedsfremmeafdeling, arbejdspladser, STOP, Center for Rygeafvænnning, Rygestopbasen og amter.

Finansiering

Budget på 590.000 kr. – 250.000 kr. fra Storrygerpuljen, resten fra amtets kræfthandleplan (den forebyggende del).

Målopfylde

20 ud af de ca. 50 arbejdspladser ønskede at deltage i projektet – 15 offentlige og fem private. På 15 af de 20 arbejdspladser blev der gennemført en indsats i projektperioden.

På de 15 arbejdspladser (8.500 medarbejdere) blev der gennemført 18 rygestopkurser med i alt 133 deltagere, to lynkurser i rygestop med i alt 17 deltagere. Det svarer til, at 38 pct. af dem, der ifølge monitoreringen af rygevanerne i Ringkjøbing Amt har planer om at stoppe inden for seks måneder, har valgt at deltage i et rygeafvænningsstilbud. Der blev uddannet to rygestopinstruktører og arbejdet med røgpolitik på tre arbejdspladser.

Efter rygestopkursernes afslutning var 65 pct. af deltagerne (87 personer) røgfri. 75 pct. af deltagerne røg over 15 cigaretter dagligt.

Syv af amtets 15 apoteker ønskede at indgå i et samarbejde med Ringkjøbing Amt om at tilbyde rygestopkurser til borgerne. Der blev gennemført 24 rygestopkurser med i alt 289 deltagere. Efter rygestopkursernes afslutning var 65 pct. (189) af deltagerne røgfri. 79 pct. af deltagerne røg over 15 cigaretter dagligt.

Projektets forankring

Projektet videreføres og er udvidet i form af "Projekt Sunde Arbejdspladser" (røg, kost, motion og alkohol) og "Rygeafvænnning via apoteker" (rygestopkurser og individuel rådgivning) – begge to halvårslige indsatser med en koordinator på fuld tid, der dækker begge projekter.

Erfaringer

Syv ud af amtets 15 apoteker ønskede at deltage i et samarbejde med amtet om at etablere et åbent ryge-

stoptilbud til borgerne. Rygestopkurserne på apotekerne blev efter aftale markedsført af de lokale apoteker og suppleret med bl.a. pressemeddelelser og markedsføringsmaterialer fra Ringkjøbing Amt.

»På virksomhederne foregik markedsføringen på den måde, at vi sendte invitationer ud til 48 virksomheder, og vi derpå fulgte op telefonisk og personligt. 20 virksomheder ville være med og 15 af dem gik aktivt ind i arbejdet. Arbejdspladsindsatsen viste sig at være meget tidskrævende i forhold til det antal deltagere der deltog i kurserne. Til sammenligning har der med en langt mindre indsats fra amtets side deltaget flere på apotekernes rygestopkurser.«

Ifølge projektkoordinator Lene Stokholm Jensen var den positive erfaring med apotekerne:

»at vi har mulighed for i et geografisk set stort amt at tilbyde borgerne et rygestoptilbud nær ved deres bopæl, at gennemstrømningen af borgere er stor, og at apoteket er et neutralt sted i modsætning til arbejdspladsen. Samtidig er det muligt at påvirke det faglige indhold i apotekernes rygestoptilbud. Samarbejdet er også sårbart af flere grunde. Blandt andet kan rygestoptilbuddet i et område falde til jorden, hvis f.eks. en rygestopinstruktør går på barsel eller finder nyt job. Samtidig balancerer vi hele tiden mellem, at rygestopkurserne set fra apotekernes perspektiv skal være rentable, men at det koster medarbejdertimer at sikre den faglige kvalitet (f.eks. er det nødvendigt med løbende efteruddannelse, erfaringsudveksling o.l.), idet apotekernes personale – farmakonomer og farmaceuter – kun har en sparsom pædagogisk/psykologisk grunduddannelse.«

På plussiden i forhold til arbejdspladserne tæller det, at arbejdspladsen udgør et vigtigt socialt fællesskab, hvor mange mennesker naturligt er samlet hver dag, og hvor der derfor er stor mulighed for at påvirke vaner og holdninger. En fælles indsats er en fordel for alle, idet både medarbejdere, arbejdsgivere og amtet har en interesse i de ansattes sundhed.

»Slutteligt har vi oplevet, at der af og til sættes en positiv spiral i gang, som fører andre sundhedsfremmeindsatser med sig. En ulempe ved arbejdspladssettingen er, at indsatsen rummer en stor grad af uforudsigelighed, idet udfaldet af indsatsen afhænger meget af bl.a. arbejdspladsens kultur og om der er ledelsesopbakning.«

Roskilde Amt: sundhed på arbejdspladsen – fokus på storrygere

Indsatsen overfor Roskilde Amts storrygere er flettet sammen med det overordnede projekt "Sundhed på arbejdspladsen". Udover rygestop-tilbud og konsulentbistand til røgpolitik lyder tilbudet på bl.a. stresshåndtering, alkoholpolitik, kost og rygskele.

Formål

At kunne tilbyde:

- rygestopkurser for private og offentlige arbejdspladser.
- konsulentbistand i forbindelse med indførelse af rygepolitik på private og offentlige arbejdspladser.
- individuelle rygestoptilbud på apotekerne.
- at skabe opmærksomhed om emnet gennem annoncering.

Målgruppe

Storrygere og virksomheder. Roskilde Amt har ifølge Statens institut for Folkesundheds tal fra 2000, 36,6 pct. dagligrygere – 2,6 pct. over landsgennemsnittet. Andelen af storrygere ligger 2,5 pct. over landsgennemsnittet.

Overordnet strategi

At nedbringe andelen af storrygere ved rygestop-tilbud på virksomheder og tilbud om hjælp til røgpolitik, der bevirker, at rygeren støder på information, øget fokus og hjælp til at holde op i arbejdsmiljøet, hvor en stor del af de daglige cigaretter ryges.

Setting

Amtets arbejdspladser og apoteker. Roskilde Amt har i 2000 iværksat projektet "Sundhed på arbejdspladsen". I forbindelse med de aktiviteter, der tilbydes virksomhederne, er "Fokus på storrygere" sammenflettet med dette projekt. Udover rygestoptilbud og konsulentbistand til røgpolitik indeholder "Sundhed på arbejdspladsen" en lang række tilbud, bl.a. stresshåndtering, alkoholpolitik, kost og rygskele.

Roskilde Amt har et eksisterende samarbejde med apotekerne i forbindelse med rygestoptilbud til amtets borgere. I 2001 blev der, også i denne sammenhæng, sat fokus på storrygerne. Flere apoteker kunne tilbyde individuel rådgivning og rekrutteringen til disse kurser var rettet mod storrygerne.

Målsætninger

- At afholde minimum 12 gruppebaserede rygestopkurser på offentlige og private arbejdspladser.
- At yde konsulentbistand på minimum fire private eller offentlige virksomheder.
- At afholde minimum 25 individuelle rygestopkurser for storrygere i samarbejde med apotekerne.

Projektets faser

Projekterne har forløbet jævnt over året og den samlede indsats kan ikke umiddelbart deles op i faser.

Samarbejdspartnere

Amtets virksomheder med mere end 20 ansatte og apotekerne i amtet. Apotekerne i Roskilde Amt har en samarbejdsaftale med forebyggelsesafdelingen om rygestopkurser, herunder individuelle rygestopkurser.

Finansiering

Projektet er finansieret med 120.000 kr. fra Storrygerpuljen, og den resterende del på 103.120 kr. gennem Roskilde Amts Forebyggelsesråd. Derudover har der for de enkelte kurser været en brugerbetaling på 100 kr. pr. deltager. Prisen for konsulentbistanden i forbindelse med røgpolitik på virksomheder har været prissat til 6.000 kr.

Målopfyldelse

Mere end 500 virksomheder er blevet kontaktet og informeret om amtets tilbud, herunder rygestoptilbud og hjælp til røgpolitik.

Der har i 2001 været afholdt 16 gruppebaserede rygestopkurser på arbejdspladser, seks temamøder om rygning/røgpolitik på arbejdspladser, 10 individuelle rådgivningsforløb på apotekerne. Derudover har der været rådgivning og kulitemåling på 12 apoteker og tre tekniske skoler i forbindelse med STOP-dagen. Disse aktiviteter er nået ud til 1030 borgere i 2001.

Projektets forankring

De enkelte delelementer er endnu ikke forankret.

Erfaringer

Hvis ledelsen engagerer sig i rygestop og røgpolitik, er erfaringen i Roskilde Amt, at projektets muligheder for succes stiger. Ifølge projektkoordinator Mads Nyholm Hovmand er virksomhedernes interesse stigende i amtet, og det gælder både kommunale og private virksomheder. I det år storrygerprojektet har kørt, har fordelingen mellem private og offentlige virksomheder været fifty-fifty. 26 virksomheder har gennemført rygestopkurser, prisen har været 100 kr. pr. deltager, dertil kommer støtte til nikotinsubstitution.

Ifølge evalueringsskemaerne til rygestopbasen, røg deltagerne i gennemsnit 17 cigaretter pr. dag inden kursusstart. Tidligere evalueringer i Roskilde Amt viser, at ca. hver fjerde er røgfri et år efter kurset.

Storstrøms Amt: storrygere på arbejdspladsen

Ufaglærte, specialarbejdere og funktionærer på ca. 300 offentlige og private virksomheder var kernen i Storstrøms Amts storrygerprojekt, som løb i perioden 1. april 2000 – 1. april 2002.

Formål

At nedbringe antallet af storcigaretrygere i Storstrøms Amt.

Målgruppe

I 1998 var ca. 40 pct. af befolkningen over 15 år i Storstrøms Amt daglig-rygere eller omregnet ca. 50.000 mennesker mod 34,5 pct. på landsplan. Befolkningen i Storstrøms Amt ryger altså gennemsnitligt mere end resten af befolkningen.

44 pct. af mændene i amtet ryger og 36 pct. af kvinderne. Der er flest rygere blandt amtets ufaglærte arbejdere, arbejdsløse og førtidspensionister, mens der er færrest blandt højere funktionærer. Projektet har derfor forsøgt at fokusere på arbejdspladser, der beskæftiger mange ufaglærte arbejdere og lavere funktionærer.

Overordnet strategi

Strategien var at henvende sig til virksomheder, der beskæftiger ufaglærte, specialarbejdere og funktionærer med korte uddannelser. Det drejer sig om ca. 300 offentlige/private virksomheder, hvoraf ca. 110 virksomheder har over 100 ansatte. De offentlige virksomheder er primært kommunale institutioner.

Setting

Projektet har primært henvendt sig til private firmaer med mere end 30 ansatte. Primært produktionsvirksomheder, som beskæftiger mange ufaglærte arbejdere og funktionærer med kortere uddannelser.

Målsætninger

Konkrete succesmål for projektet:

- Mindst 200 storrygere har deltaget i lynkurser.
- Mindst 150 rygere har deltaget i events om rygning.

- Mindst 200 storrygere har deltaget i rygestopkursus.
- Mindst 200 arbejdspladser skal præsenteres for tilbudene om rygestop med henblik på hjælp til indføring/justering af rygepolitik og afholdelse af rygestopkurser.
- Mindst 30 arbejdspladser skal hjælpes til at indføre/justere deres rygepolitik.
- 25-40 pct. af rygerne er røgfri efter et år.

Projektets faser

Projektplanlægning og markedsføring i april 2000. Gennemførelse af aktiviteter fra april 2000 til april 2002. Midtvejsstatus april 2001. Slutevaluering/af-rapportering december 2002.

Samarbejdspartnere

Tobaksskaderådet og amtets rygestopinstruktører.

Finansiering

Storrygerpuljen kr. 233.500 i alt. Storstrøms Amt kr. 233.500 i 2000 samt 285.051 i 2001. I alt kr. 752.051.

Målopfylde

Projektet har haft kontakt med 160 firmaer, heraf 94 private og 66 offentlige virksomheder.

- 31 virksomheder har ønsket at afholde rygestopkurser (13 private og 18 offentlige virksomheder). I alt har 142 ansatte deltaget på rygestopkurser.

- 12 virksomheder har ønsket hjælp til at udforme/revidere deres rygepolitik (tre private samt ni offentlige virksomheder).
- Tre virksomheder har ønsket at benytte sig af begge tilbud: en privat og to offentlige.

Projektets forankring

Storrygerindsatsen i amtet er ikke forankret. Interessen er fortsat stor fra erhvervslivet, og ved henvendelse fra virksomheder udfører Storstrøms Amt fortsat hjælp til rygestopaktiviteter på virksomheden, men tilbudet om hjælp bliver ikke markedsført på nogen måde. Efter 2004, hvor andre forebyggelsesmiljøer er opprioriteret i amtet, vil arbejdspladsen igen blive et forebyggelsesmiljø, hvor amtet gerne vil gøre en ekstra indsats.

Erfaringer

I Storstrøms Amt nåede man ikke op på de 200 deltagere, som var målsætningen, men 40 pct. af deltagerne stoppede med at ryge, og man fik konstateret, at arbejdspladsen er et godt miljø at køre stopkurser i.

Ifølge projektkoordinator Benny Jensen, Storstrøms Amt, har det vist sig at være en barriere, at rygestoparbejdet er så ressourcekrævende for amtet. Det kræver god forberedelse, især når man har med private virksomheder at gøre, og specielt har aktiviteter omkring rygepolitik på virksomheden været ressourcekrævende.

»Forankringen i virksomheden er svær, fordi virksomheden forventer, at det er amtet, der skal trække læsset i arbejdet. I den forbindelse har vi mødt konfliktsky ledelser, som ikke helt magtede håndteringen af rygestoparbejdet både hvad angår selve implementeringen og det at håndhæve indsatsen,« siger Benny Jensen.

En kontaktperson i virksomheden er vigtig er erfaringen fra Storstrøms Amt, hvor virksomhederne efterspørger flere aktiviteter – f.eks. også på områder som sund kost, motion og stresshåndtering.

»Vi ville gerne forud for et rygestopkursus kunne lave en personlig sundhedsprofil på den enkelte medarbejder, opfølgning er vigtig, ligesom det er vigtigt at uddanne rygestopinstruktører, som kan hjælpe med interventionen. Vi ville også gerne udbyde kurser for beslutningstagere i offentlige virksomheder omkring håndtering af rygepolitik.«

Den kommunale pleje- og omsorgssektor har vist sig at være et godt forebyggelsesmiljø: Mange af de ansatte ryger, er storrygere og har kortere uddannelser. Mange er kvinder, som enten har eller skal have børn, og som ikke har mulighed for at benytte andre rygestoptilbud.

»Vi har ikke oplevet nogen konflikter i forhold til, at vores projekt gik efter storrygere. Vi har udvalgt arbejdspladserne efter, at der var mange storrygere, men har ikke skiltet med det eller talt højt om det. Vi har ikke argumenteret for, at mindre rygning fører til lavere sygefravær hos medarbejderne. Det primære argument har været, at ledelserne ved at prioritere en rygestopindsats på arbejdspladsen gør noget for deres medarbejders sundhed.«

Benny Jensen ville, hvis amtet i dag stod overfor at skulle gennemføre et lignende projekt, lægge mere vægt på virksomhedernes rygepolitik, ligesom han ville stille som betingelse for et samarbejde mellem Storstrøms Amt og den enkelte virksomhed, at der er indgået en samarbejdsaftale.

»Det ville give virksomhederne en større ejerskabsfornemmelse i forhold til projektet og være godt for amtet i forbindelse med dokumentation af ressourcetilforbrug. Hvis ledelsen ikke er indstillet på at gøre et stykke arbejde selv, er der ikke basis for et samarbejde.«

Sønderjyllands Amt: intervention overfor stor-rygere blandt personalet på sygehusene i amtet

Færre storrygere har deltaget end forventet ved projektstart, men samtlige initiativer er forankret, og opmærksomheden på rygning er steget hos både ansatte og patienter. De fire sygehuse i Sønderjyllands Amt var ved udgangen af 2002 røgfrie, på nær særligt afskærmede områder på tre sygehuse, og indeklimaet var væsentligt bedret. Projektet løb fra okt. 1999 til ultimo 2001.

Formål

At nedbringe antallet af storrygere blandt ansatte på de Sønderjyske sygehuse ved på arbejdspladsen at motivere til og støtte rygeophør.

Målgruppe

Storcigaretrygere blandt ansatte på de fire sønderjyske sygehuse i Haderslev, Åbenrå, Sønderborg og Tønder, som tilsammen har 3350 ansatte og anslået 1100 rygere. Antallet af storcigaretrygere er ikke opgjort.

Overordnet strategi

Hvert sygehus har nedsat en styregruppe til implementering og styring af indsatsen bestående af såvel ledelsesrepræsentanter som medarbejdere, samt amtets sundhedskonsulent, som endvidere koordinerer den samlede indsats på de fire sygehuse.

Setting

Sygehusene i Haderslev, Åbenrå, Sønderborg og Tønder.

Målsætninger

Overordnet mål er at nedbringe antallet af storcigaretrygere blandt ansatte på de sønderjyske sygehuse ved at motivere og støtte til rygeophør.

Delmål:

- At sygehusene reviderer rygregler både for ansatte og pårørende.
- At sygehusene har egne instruktører til at gennemføre indsatsen.
- At den personalerelaterede indsats skaber basis for på sigt at arbejde målrettet med den patientrettede indsats.
- At der på Haderslev og Åbenrå Sygehus gennemføres en rygevanundersøgelse.

I forhold til indsatsen:

- At sygehusene laver events med henblik på at motivere personalet til deltagelse i rygestopaktiviteter.
- At der etableres rygestoptilbud for storrygere, herunder individuel vejledning, rygestopkurser og lynkurser.
- At de ansatte tilbydes gratis nikotinsubstitution én uge i forbindelse med rygestoptilbud.
- At Sønderborg sygehus planlægger og etablerer tilbud om rygereduktion for storcigaretrygere.

I forhold til processen:

- At initiativer planlægges og gennemføres i dialog med personalet.

Projektets faser

Der er for de fire sygehuse lavet individuelle strategier og tidshandleplaner for implementeringen. Interventionen indeholder aktiviteter med rygestoptilbud for personalet, uddannelse af rygestopinstruktører, koordinering på amtsplan og bl.a. følgende initiativer:

- Spørgeskemaundersøgelse om rygervaner og rygestopønsker.

- Rygestoptilbud og nikotinsubstitutionstilbud
- Motivering af personale
- Information og oplysning
- Uddannelse af rygestopinstruktører
- Revision af rygeregler
- Patientinddragelse

Samarbejdspartnere

Tobaksskaderådet/Sundhedsstyrelsen, Sundhedsforvaltningen i Sønderjyllands Amt, de fire somatiske sygehuse og ansatte på disse, samt det amtslige netværk af rygestopinstruktører.

Finansiering

Storryerpuljen med 250.000 kr. Sundhedsforvaltningen med 100.000 kr. De fire sygehuse tilsammen med 135.000 kr. I alt 485.000 kr.

Målopfylde:

Et ikke opgjort antal storrygere har deltaget i events på samtlige sygehuse. 50 rygere har deltaget i rygestoptilbuddene, heraf har 22 storrygere deltaget i rygestopkurser eller vejledning og efterfølgende er de 14 røgfri ved sidste mødegang. En succesrate på 64 pct. af samtlige deltagere. Desuden deltog 28 rygere som røg <15 cigaretter dagligt, og af disse var 17 røgfri ved sidste mødegang, en succesrate på 61 pct, samt storrygende patienter. Samlet har færre storrygere deltaget end forventet ved projektstart. Samtlige planlagte initiativer er iværksat. Alle rygestoptilbud er oprettet og gennemført, nye instruktører er uddannet og der er afviklet events i form af fyraftensmøder og kuliltetestninger, samt lavet forskellige informationskampagner. Reglerne for rygning for såvel patienter, pårørende som personale er skærpet. Sygehuse er ved udgangen af år 2002 røgfrie i bygninger med undtagelse af særligt afmærkede rygerum.

Projektets forankring

Projektet har haft fuld opbakning blandt personalet og rygereglerne bliver stort set overholdt overalt. Færre ansatte ryger i arbejdstiden eller er holdt op, personalet har overalt mere fokus på rygere og tilbyder vejledning og hjælp til rygeophør. Dette har stor afsmittende effekt på patienter.

Erfaringer

Som led i Sønderjyllands Amts forbyggende indsats på arbejdspladsen vedrørende livsstilsområder, har amtet fastlagt strategi og politikker for at nå målet røgfri sygehuse ved udgangen af 2002. Røgfrit sygehus defineres i amtets politik som: "Sygehuse

er generelt røgfrit område. I særlige tilfælde kan rygning tillades for patienter og pårørende i særskilt aflukkede rum." Rygestopinterventionen overfor ansatte er derfor et led i en større indsats.

Det har ifølge konsulent Conny Frank, Sønderjyllands Amt, virket fremmende for projektet, at der på hvert sygehus har været en meget styrende styregruppe bestående af ledelsesrepræsentanter, medarbejderrepræsentanter og rygestopinstruktører. Deres projektbeskrivelser var anvisende med angivelse af initiativer og tidsrammer, hvilket har betydet, at initiativerne er igangsat, og at der er fulgt penge med.

»Kurserne har været drevet af motiverede og uddannede rygestopinstruktører og har ligget i forbindelse med arbejdstiden. Nikotinsubstitution har været gratis. Generelt har opbakningen omkring projektet været stor, selv om læger og teknisk personale sprang over. Størst succes har været der, hvor lederne selv har været på rygestopkurser med succes.«

»Omvendt har det vist sig at være en barriere for projektet, at der ikke har været gennemført målgruppesektion, ligesom det havde været ønskværdigt med rygevaneundersøgelser på alle fire sygehuse og ikke blot på to, som tilfældet er.

Det har ligeledes været en barriere for projektet, at amtet samtidig var i gang med store organisatoriske omstruktureringer på sygehuse. Fremtidens arbejdsplads har fyldt meget i de ansattes bevidsthed, og det er derfor naturligt, at ønske om eget rygestop nedprioriteres til "roligere" perioder.«

Erfaringen i Sønderjyllands Amt er ifølge Conny Frank, at løbende information og motivation til rygestop er nødvendigt for at nå rygerne. Der har på de sønderjyske sygehuse vist sig at være inkarnerede rygere, som ikke ønsker at stoppe. Samtidig har det været et problem for rygestopinstruktørerne, at ikke alle overholder rygereglerne, og at ledelsen ikke alle steder har været synlig og er gået foran. Når reglerne blev brudt, har der manglet konsekvens over for regelbrydere og endelig har det været problematisk, når rygestopinstruktører gik død og manglede opfølgning på deres kunnen.

Århus Amt: storrygere uden for arbejdsmarkedet

Før den konkrete rygeafvænning kunne begynde, skulle kursisterne og de ansatte på to voksenpædagogiske uddannelsesinstitutioner i Århus Amt først acceptere budskabet og forholde sig til deres rygevaner. Den ene institution arbejder videre med sundhedsvinklen i deres aktiveringsforløb. Projektperioden løb fra september 2000 til november 2002.

Formål

At reducere antallet af storrygere uden for arbejdsmarkedet.

Målgruppe

Deltagere på Århus Amts Projektcenter. Ledige kontanthjælpsmodtagere i aktiveringsforløb. Kursister på Den Regionale Daghøjskole. Primært kortuddannede med kortere eller længere tids ledighed bag sig. Ansatte på begge institutioner.

Overordnet strategi

Projektet benyttede sig af flere strategier. I forhold til de ansatte var strategien at få sat sundhed og rygning på dagsordenen. Indsatsen bestod i:

- En peptalk om rygning og rygningens sundhedsmæssige konsekvenser og generel holdning til rygning.
- Generel diskussion om begrebet sundhedsfremme. Vigtig strategi i forhold til at få de ansatte til at acceptere fokus på rygningen.
- En foredragsrække med fokus på ulighed i sundhed, rusmidler og problematikken omkring "ondt i livet".
- Tilbud om rygestopinstruktøruddannelsen.

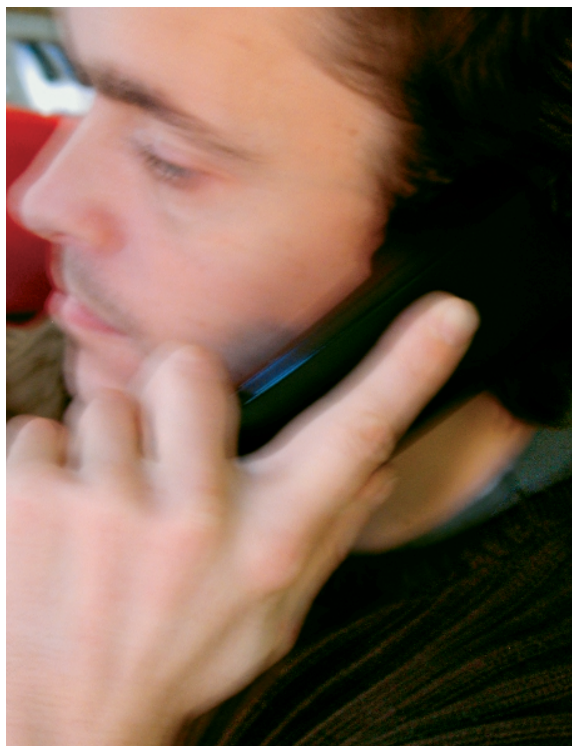
I forhold til kursister/deltagere var første strategi at udbyde et anderledes rygestoptilbud. Indsatsen bestod i:

- Valgfag i rygestop på Den Regionale Daghøjskole over fem måneder og med løbende optag af nye kursister.

Næste strategi var at gøre indsatsen mere synlig, at skabe refleksion og motivere flere kursister til at tage stilling til deres rygevaner samt at give et konkret tilbud om rygeafvænning. Indsats:

- "Helle i Hjørnet". Et hjørne til rygestopinstruktøren i daghøjskolens kantine. En dag om ugen i ca. to timer havde kursisterne mulighed for at tale med rygestopinstruktøren om deres rygevaner.
- Valgfag i "Ændring af vaner – er du klar til forandring?"
- Temadag og ændring af vaner for tre aktiveringsforløb på Djursland i Århus Amts Projektcenters regi.
- Talkshow om rygning udviklet og opført af to skuespillere og en fysisk dyst.
- To opfølgingsdage på temadagen med tre workshops om rygning, kost og motion og tipskuponkonkurrence.
- Temadag med dialog om rygning (justeret talkshow) og tre workshops om rygning, kost og motion og tipskuponkonkurrence.

Desuden gennemførtes en rygevaneundersøgelse blandt deltagere/kursister og ansatte på de to institutioner. 174 kursister/deltagere og 42 ansatte besvarede undersøgelsen.

Setting

To voksenpædagogiske uddannelsesinstitutioner. Århus Amts Projektcenter med kurser og aktiveringsforløb spredt over hele amtet. Den Regionale Daghøjskole med kursustilbud til amtets borgere.

Målsætninger

- At udvikle specifikke og målrettede rygeafvænningsstilbud til målgruppen gennem et voksenpædagogisk uddannelsesstilbud.
- At undersøge forudsætninger og betingelser for at en indsats mod tobak kan blive en integreret del af arbejdet på en institution for voksenpædagogisk uddannelse.

Projektets faser

Fase 1

Efterår 2000 og 2001: Rygning sættes på dagsordenen blandt ansatte, valgfag i rygestop og "Helle i hjørnet" på Den Regionale Daghøjskole og gennemførelse af rygevanundersøgelse blandt kursister/deltagere og ansatte på begge institutioner.

Fase 2

2002 Temadage og opfølgingsdage på Århus Amts Projektcenter.

Samarbejdspartnere

Århus Amts Projektcenter og Den Regionale Daghøjskole.

Finansiering

Storrygerpuljen har bidraget med i alt 80.071 kr. Resten er finansieret af Helsefonden og Århus Amt.

Målopfylde

Forskellige rygeafvænningsmodeller blev afprøvet. Læringen var dog, at før konkrete tilbud om rygeafvænnning kunne udvikles og afprøves var det nødvendigt at udvikle tiltag blandt kursister/deltagere, der kunne skabe refleksion, accept af budskabet om rygning og stillingtagen til egne rygevaner. Dette blev forsøgt i slutningen af fase 1 og fase 2. På Den Regionale Daghøjskole deltog 25 rygere i de to afholdte valgfag. Rygestopinstruktøren i hjørnet af kantinen talte med 50-60 kursister. På Århus Amts Projektcenter deltog ca. 60 deltagere i de to temadage og opfølgingsdage.

Projektets forankring

Den Regionale Daghøjskole lukkede sommeren 2002. Århus Amts Projektcenter er blevet inspireret

til at arbejde videre med sundhedsvinklen i deres aktiveringsforløb, idet projektkoordinatorerne her er blevet mere opmærksomme på de signaler ryge-regler udsender samt deres egen rolle i forhold til deltagerne og sundhedsspørgsmålet.

Erfaringer

Århus Amt forsøgte over en periode på godt to år at få sat sundhed og rygning på dagsordenen på to voksenpædagogiske uddannelsesinstitutioner. Midlerne var ifølge Merete Bech, Århus Amt, peptalk om rygning, foredragsrækker om sundhed og tilbud om rygestopinstruktøruddannelsen. I forhold til de storrygende kursister/deltagere var strategien af udvikle og afprøve et anderledes rygeafvænningsforløb bl.a. via et tre timers ugentligt valgfag.

»Der ramte vi folk i overvejelsesfasen. På Århus Amts Projektcenter hed valgfaget "Ændring af vaner – er du klar til forandring?" og skulle forberede kursisterne på den egentlige rygeafvænnning. Også temadagene og de tre workshops var et led i at motivere rygere i før-overvejelsesfasen. Disse metoder brugte vi for at få en dialog i gang, også fordi vi oplevede barrierer hos de ansatte, som jo ikke var vant til at tale med kursisterne om sundhedsvaner. Derfor var det også under selve rygeafvænningsforløbet vigtigt at brede emnet ud til mere end bare rygning, som i forhold til denne målgruppe kan blive for snævert.«

Bestræbelserne gik yderligere på at skabe synlighed og lettilgængelighed og på at få udviklet et godt dialogværktøj. Her blev der arbejdet med optræden af to skuespillere og brug af diverse tests som øjenåbnere.

»Hvis projektet skulle starte nu, ville vi i højere grad indarbejde tilbud til socialt udsatte storrygere i amtets øvrige indsatser frem for at have en indsats på en arena primært med socialt udsatte. Samtidig ville vi fokusere mere på de ansatte på institutionerne, fordi et rygeprojekt automatisk vil komme til at handle om de signaler, som de ansatte udsender og om institutionens rygekultur og rygepolitik. Vi ville fortsætte med dialogværktøjet, som har vist sig at fungere godt som indsatsen før selve rygestopforløbet.«

Målgruppen ledige er oplagt, men ledige er en bredt sammensat gruppe, og der er stor forskel mellem ressourcetsvage ledige og stærke ledige.